

Vergadering van deskundigenteam Nat zandlandschap in het veld. / foto Loekie van Tweel

Van Overlevingsplan tot Kennisnetwerk

Eind jaren tachtig sloegen natuur- en milieuorganisaties alarm: de bossen stonden er erg slecht bij en dreigden ten onder te gaan aan zure depositie, stikstof, zwavel en verdroging. Als er niet snel iets zou gebeuren, zouden de bossen massaal sterven. Foto's van dode naaldbomen in Scandinavië en Oost-Europa onderschreven die stelling. Dat was de start van het Overlevingsplan Bos en Natuur. De afkorting is gebleven maar staat nu voor Ontwikkeling en beheer natuurkwaliteit.

Of de bomen echt allemaal dood gegaan zouden zijn, zullen we nooit weten. Feit is wel dat de alarmerende berichten over bossensterfte in de jaren tachtig de noodzaak aantoonde voor een krachtig milieubeleid. Dat milieubeleid heeft het tij doen keren. Er werd vrij snel een krachtig milieubeleid gevoerd en in de jaren erna daalden de deposities van stikstof en zwavel spectaculair. Maar dit beleid kon niet verhinderen dat de bossen en de natuur nog steeds te lijden hadden onder de slechte milieumomstandigheden. Sommige vervuilende stoffen bleven in de bodem zitten en deden daar nog steeds hun werk. Daar kwam bij dat steeds meer natuurgebieden langzamerhand aan het verdrogen waren. Zolang dus de verdroging, verzuring en vermessing, die nauw met

elkaar in verband staan, niet waren opgelost was de milieukwaliteit onvoldoende om de natuur zelfstandig te laten overleven. Er moesten dus extra maatregelen komen voor de natuur. Die maatregelen vormden de kern van het Overlevingsplan Bos en Natuur uit 1989.

Beheerders, onderzoekers en beleidmakers

Beheerders, onderzoekers en beleidmakers vonden elkaar meteen omdat ze allemaal in de gaten hadden dat ze deze problematiek niet in hun eentje konden oplossen. Later bleek juist deze samenwerking de sleutel tot het succes van OBN. Er werden zeven deskundigenteams opgericht waarin alle drie de geledingen vertegenwoordigd waren.

- Zwakgebufferde oppervlaktewateren
- Laagvenen
- Hoogveen
- Natte schraallanden
- Droge en vochtige schraallanden, heide en kalkgraslanden
- Droge duinen en stuifzanden
- Bossen

Later kwam er een deskundigenteam Fauna bij omdat de eerste jaren de focus helemaal lag op de flora. Het deskundigenteam Fauna zorgde er voor dat bij maatregelen altijd ook gekeken zou gaan worden naar de effecten op de fauna.

Belangrijk voor de beheerders was de subsidieregeling Effectgerichte maatregelen. De regeling bevatte per natuurtype een lijst van te nemen maatregelen. Sommige dus nog met het predicaat 'experimenteel', andere met het predicaat 'bewezen effectief'. Eind 2009 is deze subsidie echter gestopt.

Kennisverspreiding

In het allereerste begin waren het vooral de deskundigenteams die zich bezig hielden met kennisverspreiding en dan natuurlijk vooral in en via hun eigen netwerk. Al snel werd duidelijk dat dit niet effectief genoeg is en is er veel meer aandacht gekomen voor kennisverspreiding. Uiteraard zijn er de rapporten van onderzoeken maar die zijn voor veel beheerders te diepgravend en niet altijd concreet genoeg. Dus werd het steeds meer gebruikelijk om nieuwe kennis te ver-

spreiden via een kwartaal-nieuwsbrief, boekjes, folders en symposia. Voor beheerders van vennen is een aparte sleutel gemaakt. Het doorlopen van de sleutel leidt tot de juiste set van maatregelen in een specifiek ven. In 2007 is er een geheel nieuw element bijgekomen, de veldwerkplaats. Onderzoekers en beheerders gaan samen in kleine groepen het veld in en bespreken aan de hand van concrete casussen de praktijk van beheer en onderzoek. Rond die tijd is ook de uitgebreide website Natuurkennis tot stand gekomen waar inmiddels heel veel kennis over de verschillende landschappen en natuurtypen is verzameld.

Nieuwe teams, nieuwe opdracht

Rond 2006 vindt er weer een belangrijke verandering plaats. Steeds duidelijker wordt dat natuurtypen in elkaar overlopen en dat de indeling van de deskundigenteams wellicht niet de meest handige is. Ook lopen de deskundigenteams en beheerders er tegen aan dat zij veel herstelmaatregelen niet alleen in een klein specifiek natuurgebied willen uitvoeren maar dat een benadering op landschapsschaal veel zinvoller is. Vooral de hydrologie is alleen te herstellen als daar op landschapsschaal aandacht voor is. Het OBN besluit daarom om de teams opnieuw in te delen aan de hand van landschapstypen.

- Heuvellandschap
- Droog zandlandschap
- Nat zandlandschap

- Beekdallandschap
- Rivierenlandschap
- Laagveen- en zeeleilandschap
- Duin- en kustlandschap
- Expertisegroep fauna

Ook de samenstelling van de teams verandert mee. De voorzitters van de deskundigenteams zijn afkomstig van de terreinbeherende organisaties en uit dien hoofde verantwoordelijk voor een goede vraagarticulatie en aansturing van het onderzoek en communicatie van de onderzoeksresultaten. De vice-voorzitters zijn afkomstig uit de onderzoeksweld en hebben de specifieke verantwoordelijkheid voor de behandeling van adviesaanvragen. De secretarissen zorgen voor een goed functioneren van de deskundigenteams als zodanig. De leden van de deskundigenteams bestonden voorheen vooral uit beheerders en onderzoekers. Steeds meer bestaan ze inmiddels uit een gemêleerd gezelschap afkomstig van terreinbeherende organisaties, universiteiten, provincies, waterschappen, DLG, adviesbureaus. De leden hebben gemeen dat ze specifieke kennis inbrengen, die noodzakelijk is om gesignaleerde problemen op te lossen.

Programmatische Aanpak Stikstof

Door de focus op landschapsschaal, de breedte van de deskundigenteams en dus ook de breedte van de onderwerpen zijn de deskundigenteams gegroeid tot expertiseteams voor het natuurbeheer. Ze werken

niet alleen meer aan de ontwikkeling van effectgerichte maatregelen (die overigens inmiddels een vaste plek op de site Natuurkennis hebben gekregen), maar ze zijn de onafhankelijke experts geworden voor een bepaald landschap. De nieuwste opdracht voor de deskundigenteams is bijvoorbeeld het beoordelen van maatregelen voor de Programmatische Aanpak Stikstof. Ook geeft een deskundigenteam desgevraagd adviezen bij specifieke beheerproblemen. Zo heeft het OBN Kennisnetwerk een beheeradvies uitgebracht naar aanleiding van de branden in het duingebied van Schoorl en hebben OBN-deskundigen een beheeradvies uitgebracht over de Oostelijke witsnuitlibel in de Catspoel (Friesland). De libel kwam hier in 2006 opeens tevoorschijn maar dreigde na enkele jaren weer te verdwijnen. De deskundigen adviseerden hoe de beheerder dat zou kunnen voorkomen.

Organisatorisch ingebed

Het ministerie van LNV organiseert het Overlevingsplan Bos en Natuur bij de start in 1989. Op 31 maart 2010 draagt LNV het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit over aan het Bosschap omdat de rijksoverheid voor zichzelf geen taak meer ziet. Het betreft een overeenkomst voor een periode van 4 jaar (2010-2013) waarin het ministerie ruim 2 miljoen euro per jaar voor betaalt. Provincies hebben besloten om voortaan mee te betalen aan het OBN omdat zij sinds kort verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het natuurbeleid. Via het Interprovinciaal Overleg en de uitvoeringsorganisatie B12 zijn de provincies betrokken bij het OBN.

Het Bosschap is een platform en ontmoetingsplek voor iedereen die betrokken is bij bos- en natuurbeheer in Nederland en zet zich in voor goede randvoorwaarden voor het bos- en natuurbeheer in Nederland. De ontwikkeling van kennis op het gebied van natuurbeheer is een belangrijke randvoorwaarde. Het overnemen van het OBN netwerk past dus prima bij de missie van het Bosschap. De rijksoverheid heeft besloten om het Bosschap per 1 januari 2015 op te heffen. Op dat moment gaat het OBN over naar de Vereniging Bos- en Natuurterreineigenaren. De VBNE coördineert dan het Kennisnetwerk OBN en draagt zorg voor het aanbesteden van OBN onderzoeken. [GvD]

Deskundigenteam Nat zandlandschap op werkbezoek bij beheerders van het Bargerveen.

foto Loekie van Tweel